İSTANBUL UNIVERSITY PRESS

Bilgi ve Belge Araştırmaları Dergisi
The Journal of Information and Documentation Studies
BBA 2025, (23): 35–57

https://doi.org/10.26650/bba.2025.23.1662818
Başvuru | Submitted 21.03.2025
Revizyon Talebi | Revision Requested 08.05.2025
Son Revizyon | Last Revision Received 25.05.2025
Kabul | Accepted 16.06.2025

Bilgi ve Belge Araştırmaları Dergisi
The Journal of Information and Documentation Studies

Araştırma Makalesi | Research Article

Açık Erişim | Open Access

Ebeveynlerin Çocuklara Evde Erken Okuryazarlık ve Kütüphane Kullanma Alışkanlıkları Kazandırmaları: Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması

Parental Support for Early Literacy and Library Use at Home: A Reliability and Validity Study

Özlem Tok [1] & Mehmet Canatar [2]

[1] Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi , Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, Ankara, Türkiye
[2] İstanbul Üniversitesi, Bilgi ve Belge Yönetimi, İstanbul, Türkiye

Öz

Bilgi toplumuna bireyler yetiştirmek ve yaşam boyu öğrenmeyi desteklemek için erken çocukluk döneminde okuryazarlık becerilerinin kazandırılması kritik bir gerekliliktir. Ebeveynler, okul öncesi eğitimciler ve çocuk bakımında rol alan bireyler (bakıcılar, büyükanne ve büyükbabalar) bu süreçte önemli bir sorumluluk üstlenmektedir. Çocuk kütüphaneleri, erken okuryazarlık becerilerinin desteklenmesinde kilit bir rol oynarken, çocukların akademik başarılarının temelleri de bu dönemde atılmaktadır. Bu bağlamda araştırma, üç temel amaca odaklanmaktadır: Ebeveynlerin, ev ortamında çocuklarına erken okuryazarlık becerileri kazandırma sürecindeki deneyimlerini değerlendirmek; kütüphane hizmetlerinin, 3–6 yaş aralığındaki çocukların erken okuryazarlık gelişimine katkısını incelemek; ebeveynlerin, çocuklarına erken okuryazarlık becerileri kazandırma sürecinde kütüphane kullanma alışkanlıklarını ölçmek. Bu amaçlar doğrultusunda geliştirilen Evde Erken Okuryazarlık ve Kütüphane Kullanma Alışkanlıkları Ölçeği (EEOKAÖ), ebeveynlerin hem ev hem de kütüphane ortamında çocuklarının erken okuryazarlık becerilerini destekleme süreçlerine dair tutum ve davranışlarını değerlendirmeyi hedeflemektedir. Ölçek geliştirme süreci belirli aşamalara dayanmaktadır. İlk olarak, literatür taraması yapılarak erken çocukluk dönemi gelişim gereksinimleri ve mevcut ölçekler incelenmiştir. İkinci aşamada, uzman görüşleri doğrultusunda ölçeğin madde havuzu oluşturulmuş, ardından ölçme ve değerlendirme yöntemi belirlenmiştir. Dört alt boyuttan oluşan EEOKAÖ, geçerlik ve güvenirlik analizleri sonucunda son halini almıştır. EEOKAÖ, ebeveynlerin hem evde hem de kütüphane ortamında çocuklarının erken okuryazarlık becerilerini destekleme süreçlerini değerlendiren kapsamlı bir ölçme aracı olarak geliştirilmiştir.

Abstract

Fostering literacy skills during early childhood is a critical requirement for raising individuals who can thrive in the information society and embrace lifelong learning. In this process, parents, preschool educators, and caregivers (including babysitters and grandparents) bear significant responsibility. Children's libraries play a key role in supporting early literacy skills, while also laying the foundation for children's future academic success. In this context, the study focuses on three main objectives: to evaluate parents' experiences in fostering early literacy skills at home; to examine the contribution of library services to the early literacy development of children aged 3–6; and to measure parents' library use habits in the process of supporting their children's early literacy development. In line with these objectives, the Home-Based Early Literacy and Library Use Habits Scale (HELLUHS) was developed to assess parents' attitudes and behaviours related to supporting their children's early literacy both at home and in library settings. The scale development process was carried out in several stages. First, a literature review was conducted to examine the developmental needs in early childhood and the existing measurement tools. In the second stage, an item pool was created based on expert opinions, followed by selecting appropriate measurement and evaluation methods. The scale, composed of four sub-dimensions, was finalised

Atıf | Citation: Tok, Ö. & Canatar, M. (2025). Parental support for early literacy and library use at home: A reliability and validity study. *Bilgi ve Belge Araştırmaları Dergisi–The Journal of Information and Documentation Studies*, (23), 35-57. https://doi.org/10.26650/bba.2025.23.1662818

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

2025. Tok, Ö. & Canatar, M.

Sorumlu Yazar | Corresponding author: Özlem Tok zlmrvn@gmail.com

following validity and reliability analyses. The HELLUHS was designed as a comprehensive measurement tool to evaluate how parents support their children's early literacy skills in both home and library environments.

Anahtar Kelimeler Erken okuryazarlık · ebeveyn deneyimi · çocuk kütüphaneleri · kütüphane kullanma alışkanlığı · ölçek geliştirme

Keywords Early literacy · parental experience · children\'s libraries · library usage habits · scale development

Extended Summary

Early literacy skills play a critical role in children's cognitive, linguistic, and academic development. Research indicates that literacy experiences acquired at an early age have a direct impact on children's educational trajectories and lifelong learning abilities. Literacy skills are not only fundamental to individual success but also serve as essential components of societal development. Therefore, the quality of literacy opportunities provided during early childhood is of paramount importance.

In this process, not only parents, teachers, and caregivers who support children's literacy development but also institutional structures contributing to early childhood education play a crucial role. Libraries provide children with opportunities to engage with books, thereby fostering language development, enhancing access to reliable information, and contributing to the establishment of a reading culture. In particular, children's libraries and library services designed for early age groups offer an essential environment that encourages children to recognise, explore, and use information resources.

However, there is a need for a comprehensive and reliable assessment tool to measure the quality of early literacy experiences that parents provide in the home environment, as well as their library usage habits. In response to this need, the Home-Based Early Literacy and Library Use Habits Scale (HELLUHS) was developed as an original instrument designed to evaluate parents' participation in early literacy activities with their children and their habits regarding library use.

The developed scale aims to evaluate how frequently parents engage in book reading activities with their children, the extent to which they incorporate interactive activities such as storytelling and word games, and how actively they utilise library services. Furthermore, it facilitates an analysis of parents' library usage habits as a means of supporting their children's learning and the ways in which they benefit from these services. In this way, the relationship between early childhood literacy development and library use can be systematically examined.

By employing HELLUHS, the impact of parents' literacy activities at home on children's development can be substantiated with concrete data. Consequently, policies can be developed to enhance the integration of library services into early childhood education. In this context, this scale is considered a significant tool for better understanding the role of early literacy and library services in child development and for formulating strategies to enhance this process.

This study aimed to examine the validity and reliability of the scale developed to determine the early literacy skills provided by parents to their typically developing children aged 3-6 years in the home environment and their library usage habits. The study was conducted using a survey design, a subtype of quantitative research methodology. The scale developed for this research was administered to parents both online and in print. In this context, the study sought to identify the extent to which parents and their children possess the early literacy components included in the scale. Additionally, parents' library usage habits were investigated.

The study employed probability sampling and purposive sampling methods. The research sample consisted of parents of 500 typically developing children aged 3 to 6 years residing in the Çankaya district of Ankara, Turkey. Data were collected using two instruments: a Demographic Information Form and the Home-Based Early Literacy and Library Use Habits Scale (HELLUHS). The scale comprised 36 items, while the Demographic Information Form included 8 questions.

The collected data were analysed using principal component analysis (PCA) and confirmatory factor analysis (CFA). Through these analyses, validity and reliability tests were conducted using SPSS and AMOS software, and the findings are presented in tables. To determine the factor loadings of the items in the developed scale, an exploratory

factor analysis (EFA) was performed. All analyses were conducted on data obtained from 389 parents with typically developing children aged 3-6 years.

The Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) measure was found to be .85, and Bartlett's Test of Sphericity yielded a significant result ($\chi^2 = 528.74$, $p = 0.00$), indicating the suitability of the data for factor analysis. The results of the EFA revealed that the scale had a four-factor structure, with eigenvalues greater than 1. The first factor accounted for 23.24% of the total variance, the second factor 21.40%, the third factor 17.65%, and the fourth factor 15.47%.

To determine the reliability of responses to the 36-item Early Literacy and Library Perception Scale, the Cronbach's Alpha internal consistency coefficient was calculated (see Table 2). The overall reliability coefficient of the scale was found to be .901, indicating high internal consistency. Considering the strengths, weaknesses, and overall content of the developed scale, it is assumed to be a qualified instrument for measuring early literacy and library usage habits in the home environment within the national context.

Giriş

Erken okuryazarlık becerileri, çocukların yaşam boyu öğrenmelerini etkileyen önemli bir süreçtir. Günümüze kadar yapılan erken okuryazarlık araştırma ve uygulamalarında, okul öncesi dönem çocuklarının nitelikli ve beklenen düzeyde okuryazarlık becerilerine sahip olabilmesi, bilgi toplumu bireylerinin yetişmesi için çocuklara bu becerilerin erken çocukluk döneminden itibaren kazandırılması gerektiği vurgulanmaktadır (Whitehurst ve Lonigan, 1998, s. 849; Justice ve Pullen, 2003, s. 100). Çocukların yaşam boyu öğrenme becerilerine sahip olabilmeleri için iyi bir okuryazar olmaları gerekmektedir. Kendini sürekli geliştiren bilgi toplumu bireyleri demek ülkenin güçlenmesi demektir. Ebeveynlerin, çocukların, okul öncesi eğitimcilerin, bakıcıların, büyükanne-babaların yaşam düzeylerini ve becerilerini geliştiren en önemli kurumlardan bir tanesi kütüphanelerdir. Kütüphaneler; çocukların temel becerilerini, kütüphane kullanma yeteneklerini, güvenilir, doğru ve nitelikli bilgiyi nasıl elde edeceklerini, okuma kültürünü oluşturmalarını, çocukların kültürel düzeylerini geliştiren, kişiliklerini oluşturmada olumlu katkı sağlayan ve çocukları topluma kazandıran kuruluşlardır. Bilgi toplumu ile birlikte insanların yapısı değişmiş; bilim ve teknoloji alanında yaşanan tüm bu gelişmeler, erken okuryazarlık becerilerinin önemini artırmıştır (UNESCO, 2017, s. 1–2). Bu durum, aynı zamanda okul öncesi eğitim merkezlerinin altyapılarını değiştirmesine ve bu kurumların çeşitlenmesine yol açarken, çocuk kütüphanelerinin öneminin artmasına ve daha etkili kullanılmaları gerekliliğini de beraberinde getirmiştir. Çocuklarda öğrenmenin erken yaşlarda başlaması için ebeveynlerin öğrenime katılımı kaçınılmazdır. Çocukların okuma sevgisi, ilgisi, alışkanlığı erken çocukluk döneminde ev ortamında ebeveynler ile başlar. Erken çocukluk döneminden itibaren ebeveynlerin çocuklarıyla birlikte kütüphane ve kütüphane hizmetlerini kullanmaları, kütüphaneyi sık sık birlikte ziyaret etmeleri, çocukların okumaya ve kitaba karşı ilgilerini attırıp, bilgi kaynaklarını erken yaşta tanıyıp kullanmalarını ve etkileşim kurmalarını sağlamaları beklenmektedir.

Erken Okuryazarlık

Okuryazarlık, en az bir dile ait yazıları okuma, okunan simgeleri algılama, yorumlama ve kavrama yetisidir (UNESCO, 2004, s. 13). Bilgi toplumunda yaşayan bireylerin niteliği aldığı eğitim kalitesi ile ölçülmektedir. Erken çocukluk döneminde edinilen beceriler ileri dönem becerilerini olumlu etkiler. Bu nedenle bu dönemde kazanılan tecrübeler ve beceriler oldukça önemlidir. Günümüz toplumunda eğitim sisteminin değişmesiyle birlikte çocukların ihtiyaç duydukları beceriler de değişmiştir. Bu çağda yaşayan çocukların öğrenme yöntem ve becerileri oldukça farklıdır. Bu farkı nitelikli yönde kullanmak için okul öncesi dönemden itibaren çocuklara erken okuryazarlık becerileri kazandırılmalı ve var olan becerileri de geliştirilmelidir. Günümüz çocuklarına erken yaşta deney yapma, yaratıcı düşünme, keşif yapma, analitik düşünme, teknolojik aletleri nitelikli kullanma, bilgiyi nerede ne şekilde araması gerektiğini öğrenme, kütüphane kaynaklarını

kullanma gibi becerileri oyunlaştırarak ya da hikâyeleştirerek kazandırmak gerekir. 3-6 yaş dönemi çocukların öğrenmeyi en aktif, en kalıcı ve en belirgin şekilde öğrendikleri dönemdir. Çocukların öğrenme sürecinde ailenin, çevrenin, kütüphanenin (bilgi merkezi) ve çocuğun deneyimlerinin önemi büyüktür. Erken okuryazarlık becerileri okuma yazmanın temeli olduğu gibi çocukların gelişim aşamalarının en önemli parçasıdır. Bu noktada ebeveynlere ciddi görevler düşmektedir.

Okuryazarlık; okul öncesi dönemde görsel okuma olarak başlayan ve bireyin yaşam boyu sürdürdüğü bir kazanımdır. Görme, duyma ya da hissetme (kabartmalı yazı) yolu ile alınan simgeler zihinde canlandırılarak ve metin içerisinden anlam çıkarılarak okuma eylemi gerçekleştirilir. Dil becerilerini geliştiren, düşünme gücünü artıran ve kelime hazinesini zenginleştiren etkinliklerin başında okuma yer alır (Alaca, 2017, s. 404-405; Altınkaynak, 2019, s. 40; Yılmaz, 2018, s. 79). Herhangi bir konuda fikir edinmemizi sağlayan, estetik ve sanat duygu ve düşüncelerimizi geliştiren okuma; bireyin kendini geliştirmesine, ufkunu genişletmesine ve geniş kapsamlı düşünmesine fırsat verir (Erdağı Toksun ve Toprak, 2019, s. 1137); Ungan, 2008, s. 218-219). Çocukların hem akademik hem de gündelik başarılarını etkileyen en temel gereksinimler arasında okuma becerisi yer alır (Güneş, 2012, s. 1-2; Harrison, 2012, s. 41-42).

Bredekamp'e (2015) göre okul öncesi dönem çocukları, formel eğitim-öğretime başlamadan evvel okuma yazma becerisi kazanmaktadır. Formel eğitim-öğretim ile elde edilen kazanımlar, erken okuryazarlık sürecinde edinilen kazanımların bir parçasıdır (Karaman, 2015, s. 11-12). Erken okuryazarlık terimi, formel okuma-yazma becerilerinden daha kapsamlıdır (Gül, 2007, s. 18).

Erken okuryazarlık alanı ile ilgili araştırmalara bakıldığında; her araştırmacının çocukların okuryazarlık süreçlerini farklı sınıflandırdıkları tespit edilmiştir. Erken okuryazarlık içten dışa ve dıştan içe beceriler olmak üzere iki alana ayırılmıştır. İçten dışa beceriler arasında fonolojik farkındalık, yazı yazma becerisi, alfabe becerisi ve yazı farkındalığı becerisi yer almaktadır. Dıştan içe beceriler arasında ise sözel dil becerileri yer alır (Whitehurst ve Lonigan, 1998, s. 849-850). Cabell, Justice, Konold ve McGinty (2011, s. 2) erken okuryazarlığı; sözel dil becerileri ve kod becerileri olarak iki gruba ayırmıştır. İncelenen araştırmalarda vurgu yapılan noktalar arasında aşağıda açıklanan beş bileşen yer almaktadır (Aarnouste, Van Leeuwe ve Verhoeven, 2005; Akoğlu, 2015; Bayraktar ve Temel, 2015; Burns, Griffin ve Snow, 1999; Casey ve Howe, 2002; Clay, 1967; Dickinson ve McCabe, 2001; Elliott ve Olliff, 2008; Neuman ve Dickinson, 2001; Spira, Bracken, ve Fischel, 2005; Şimşek Çetin ve Alisinanoğlu, 2013; Whitehurst ve Lonigan; 1998; Whitehurst ve Lonigan, 2001).

1) Fonolojik (sesbilgisel) Farkındalık; kelimenin anlamından ziyade konuşma dilinin seslerine odaklanılması etkinliğidir. Konuşma dilinin ses bilgisi analizi anlamına gelmektedir. Sözcüklerin anlamlarının yanında ses yapısına da yoğunlaşmak gerekir. Bir çocuğa "At" (tek hece) sözcüğü ile "Atkı" (iki hece) sözcüğünün hangisinin daha uzun olduğu sorulduğunda, "Atkı" sözcüğünün daha uzun olduğunu söylemesi çocuğun fonolojik farkındalığının gelişmiş olduğunu gösterir. Bu şekilde çocuk, sözcükleri anlamından ayırma farkındalığını kazanmıştır. Ancak aksini yani "At" sözcüğünün daha uzun olduğunu söylemesi sözcüğün anlamı ile kelime sayısı arasındaki farkı anlamadığını gösterir (Yopp ve Yopp; 2009, s. 13-15). Erken okuryazarlık becerilerinin bileşenlerinden biri olan fonolojik farkındalık; ortak seslerden oluşan kelimeleri fark etmektir. Erken çocukluk döneminde bilişsel, duyuşsal ve sosyal yönden elzem olan bilgi, beceri ve deneyimlerin yanı sıra çocukların fonolojik farkındalık becerisinin gelişmesinin önemli olduğunu gösteren araştırma sonuçları bulunmaktadır (Catts vd., 2001, s. 39-40; Erdoğan, 2009, s. 55-56; McGee ve Morrow, 2005, s.72-74).

2) Yazı Farkındalığı; yazıya dair olguları, yazının yönü, görünüşü, yazının anlam ifade edip etmediğini bilme, kitabın nasıl tutulacağını, sayfaların hangi yöne çevrilmesi gerektiğini, okumaya nereden ve ne şekilde başlanacağını bilme süreçlerini kapsar (Bayraktar ve Temel, 2015, s. 63-65; Farver, Nakamoto ve Lonigan, 2007, s. 164-165; Lesiak, 1997, s. 144-145; Pullen ve Justice, 2003, s. 91-92). Bir çocuğun okuma ve yazmaya hazır hale gelmesinde yazı farkındalığı belirleyici bir etkendir. Yazı dili ile konuşma dili arasındaki farkın

anlaşılması bu becerinin kazanıldığını gösterir (Anthony ve Francis, 2005, s. 255; Bayraktar ve Temel, 2015; 75; Maki, Voeten, Vauras ve Poskiparta, 2001, s. 645; Sarıca vd., 2014, s. 444-445). Erken çocukluk döneminde yazı farkındalığı, çocukların çevresinde sürekli gördükleri afiş, resim, işaret ya da görüntülere karşı ilgisiz kalmadıkları an başlar (Bialystok, 1991, s. 75-77; Crone ve Whitehurst, 1999, s. 605-606). Erken okuryazarlık, okuma için verilen hazırlığın ebeveynin bebeği doğduğu anda onunla kurduğu iletişim ile başlamaktadır. Erken çocukluk dönemindeki deneyimler okuryazarlığın gelişimi için oldukça önemlidir.

Çocuklara sürekli olarak hikâye kitaplarının okunması, okuma sırasında yazıların işaret edilerek gösterilmesi yazı dili ile konuşma dili arasında bağlantının çözülmesini sağlar. Bebeklikten itibaren çocuğun çevresinde gördüğü uyaranlar (nesne, afiş, kitap, broşür, dergi, gazete gibi) yazı dili ile konuşma dili arasındaki farkın anlamasını kolaylaştırır. Tüm bu aşamalar çocukların okuma-yazma gelişimleri için önceden tanımaları gereken süreci ifade eder. Bu sürecin en büyük destekçileri ebeveyn, çevre ve kütüphanedir. Kütüphane ortamında gördükleri farklı uyarıcıları çocuklar tanımak ister. Aynı zamanda çocuklar kütüphane ortamında (farklı levhalar, panolar, maketler üzerinde yazılı ifadeleri görerek), çok küçük yaşlardan itibaren ilgi ve alakalarını sözcük ve harflere vererek, yazı dilini algılamaya ve kullanmaya başlarlar (Altınkaynak, 2019, s. 40-42; Elliason ve Jenkins, 2003, s. 45-47; Kontos, 1986, s. 59-61; Uyanık ve Kandır, 2010, s. 120-123).

3) Alfabe ve Harf Bilgisi; çocuklarla birlikte yapılan okuma, dinleme, konuşma ya da yazma etkinliği esnasında kavradığı sözcüklerin tümünü kapsar. Erken okuryazarlık becerileri arasında yer alan alfabe ve harf bilgisi okuma-yazma sürecinde çocukların sonraki dönem akademik sözcük çözümleme yetenekleri için de gerekli bir beceridir. Bu alanda yapılan çalışmalar, okuma-yazma edinim sürecinin temelinin, çocukların kelimeleri anlamaya çalışırken harfleri ve bu harflerin çıkardığı sesleri fark etmelerine dayandığını göstermektedir (Badian, 1995, s.79-96; Denton ve West, 2002, s. 10-12; Evans, vd., 2006, s. 960-962; Goulding, Dickie ve Shuker, 2017, s. 199-200; Johnston, Anderson ve Holligan 1996, s. 217-218; Karakelle, 2004, s. 47-49; Leppanen, Aunola ve Nurmi, 2006, s. 384-385; Riley, 1996, s. 87-88; Treiman ve Rodriguez, 1999, s. 335-336). Çünkü çocuklar ilk olarak duydukları kelimelerin harflerine ve çıkardığı seslere odaklanmaktadır.

4) Sözcük Bilgisi ve Dinlediğini Anlama; her çocuğun sözcük edinim süreci farklıdır. Sözcük bilgisi; okuma - yazma, dinleme, konuşma esnasındaki sözcüklerin hepsini içine alır. Her bireyin karşı taraftan gelen mesaja verdiği tepki aynı değildir. Tüm bu süreç, sözcük edinimine yönelik hazırlık düzeyiyle ilgilidir. Çocukların dinledikleri sözcüğü anlamı ile eşleştirmesi sözcük bilgisi beceriyle ilişkilidir (Huttenlocher vd., 1991, s. 238-240). Bu alanda yapılmış araştırma sonuçlarında, çocuğun sahip olduğu kelime hazinesi ile dinlediğini anlama yeteneği arasında sıkı bir bağ olduğu vurgulanmaktadır (Armbruster, Lehr ve Osborn, 2003, s. 20-22; Beck, McKeown ve Kucan, 2002; Greene ve Lynch-Brown, 2002, s. 466-467; Hart ve Risley, 2003, s. 6; Robbins ve Ehri, 1994, S. 55-56; Stahl, Richek ve Vandevier, 1991, S. 186). Sözcük bilgisi ve dinlediğini anlama becerisi erken okuryazarlık becerilerinin kazanım sürecinde oldukça önemlidir (Pearson ve Fielding, 1982, s. 617).

Erken çocukluk döneminde çocuklar çevrelerinde sürekli olarak yazılı malzemelerle karşı karşıyadırlar ve bunları okuyamasalar dahi okuyormuş gibi yaparlar. Bu noktada ebeveynleri tarafından sürekli olarak etkileşimli kitap okuma etkinliklerine maruz kalan çocuklar zaman içerisinde hikâyeyi okuyormuş gibi kendileri tamamlarlar. Okuma becerileri bebeklik dönemini de kapsayan, kendini ilk ifade ediş, kendisine sürekli okunan ifadeleri anlama becerilerine ilk adımdır. Bu sebeple çocukların odaları hem görsel hem de işitsel materyaller açısından farklı uyaranları bünyesinde barındırmalıdır. Ev ya da kütüphane ortamında ebeveynlerin çocuklarına rol-model olmaları gerekmektedir (Avcu ve Aksoy, 2016, s. 217). Bu dönemde çocuklar birçok beceriyi taklit yoluyla kazanır ve bu edinim yaşam boyu devam eder.

5) Yazı Yazma; düşüncelerin kâğıda dökülerek kendini ifade etme, insanların birbirleriyle haberleşme şeklidir. Çocuklar ilk olarak yazı yazmaya karalamalar yaparak, resimler çizerek başlarlar. Çocuğun odak noktasını kâğıda vermesi, harflerin sesleri temsil ettiğini bilerek yazı yazmaya başlaması erken okuryazarlık

becerilerinin gelişimini destekler. Bu beceriler arasında; kalemi doğru bir biçimde tutma, kâğıda çizgiler çizebilme, el hareketlerini yazı yönünde takip etme yer alır. Çocukların yazma becerilerinin gelişmesi küçük kas becerilerinin gelişmiş olmasına bağlıdır. Bu nedenle çocuklara erken yaşlardan itibaren ellerine kalem ve kâğıt verilerek çizimler yapma, kâğıtları makas yardımıyla parçalara ayırma gibi fırsatlar verilmesi gerekir. Çocukların eline erken yaşta verilen kalem ve kâğıt; ilk olarak karalama yapmalarına zamanla da kontrollü yazılara dönüşür.

Evde Erken Okuryazarlık ve Ebeveyn

Erken okuryazarlık becerilerinin gelişimiyle ilgili tartışmalar başlangıçta daha çok okul ortamına odaklanırken, son yıllarda yapılan araştırmalar erken yaşlardan itibaren ev ortamında çocuklara sunulan desteklerin kritik rol oynadığını ortaya koymuştur. Bu bağlamda, okuryazarlık becerilerinin sadece okulda değil, evde de erken yaşta kazandırılması gerekliliği konusunda görüş birliği oluşmuş ve bu bakış açısı literatürde geniş kabul görmüştür. Bu dönem gelişim hızının ve öğrenme düzeyinin en yüksek olduğu, bilhassa da temel öğrenme becerilerinin kazanıldığı kritik bir dönemdir. Bu süreçte edinilen beceriler çocukların yaşam boyu öğrenme becerilerinin temelidir. Yapılan araştırmalar, okuryazarlığın ilkokul dönemine gelmiş çocukların yeterli olgunluğa geldikten sonra kazandıkları bir beceri olmadığını anne karnından itibaren temelinin atılması gerektiğine işaret etmektedir (Gültekin Akduman, 2012, s. 3-6; Whitehurst ve Lonigan, 1998, s. 848; Whitehurst ve Lonigan, 2001, s. 12). Bu kapsamda ilişkili kavram olan evde erken okuryazarlık becerileri de bebeklikten itibaren ev ortamında ebeveynler aracılığıyla gelişmektedir. Erken çocukluk dönemi, çocuğun doğumundan ilkokula başladığı güne kadarki zaman dilimini kapsar. Çocukların çok yönlü gelişimleri için uyaranlarla kaplı bir çevre gerekmektedir. Okul öncesi dönem sadece çocukların ilkokula hazırlık süreci olarak düşünülmemelidir. Çocuğun tüm gelişim sürecini takip etmek ve kazandığı becerilerin gelişimlerini sağlamak gerekmektedir.

Çocukların doğdukları andan itibaren hatta anne karnından ilkokul sürecine kadarki eğitim ve gelişimlerinden sorumlu olan ebeveynleridir. Ebeveynler çocukların ilk eğitimcileridir. Ev ortamında çocukların benliklerinin temeli atılır, şekillendirilir ve sosyal gelişimlerinin olumlu ya da olumsuz etkileri ilk olarak bu ortamda kendini gösterir. Çocukların gelişim ve eğitim hayatlarından yaşam boyu sorumlu olan ebeveynlerdir (Eliason ve Jenkins, 2003). Zengin materyallerle süslenmiş bir ev ortamı çocukların dil becerilerini, hayal dünyalarını ve merak duygularını geliştirir. Çocukların merak duyguları desteklenmeli; soru sormalarını teşvik eden uygun ortamlar oluşturulmalı ve araştırma-inceleme yapabilecekleri yerlere götürülmeleri sağlanmalıdır. Tüm bu süreçler, dil gelişimleri açısından büyük önem taşır. Kütüphaneler bu açıdan çocukların gelişimlerini desteklemede oldukça önemli mekânlardır. Ebeveynlerin çocuklarını erken çocukluk döneminde bu mekânlar ile tanıştırmaları onlara kazandırılacak birçok beceri açısından gereklidir.

Çocuklar farklı mekânlara götürülerek;

- Bu mekânları gözlemleme,
- Gözlemlediği şeyleri ifade etme,
- Başka insanlarla iletişim kurma,
- Tecrübe ve düşüncelerini ifade etme,
- Basılı ve elektronik materyalleri inceleme,
- Etkileşimli kitap okuma etkinliklerine katılma,
- Bilmece, tekerleme, parmak oyunu, drama, sinema, kukla oynatma gibi etkinliklerle dil becerilerini geliştirebilme imkânı bulurlar.

Evde erken okuryazarlık becerilerinin ebeveynler tarafından kazandırılmasında yapılacak etkinlikler arasında;

- Sesli okuma,
- Merak duygusunu geliştirme,
- Öğrenme sürecine katkı sağlayacak etkinlikler yapma,
- Öğrenme sürecine katkı sağlayacak ortamı hazırlama,
- Erken yaşta farklı türdeki materyallerle tanıştırma,
- Resim yapma, boyama ve bu resimleri yorumlama,
- Erken yaşta kitap, dergi, gazete, görsel işitsel materyallerle tanıştırma,
- Oyun oynama ve oyun aracılığı ile beceriler kazandırma yer alır.

Ebeveynlerin erken yaşta kitap okuma alışkanlığı kazandırmada çocuklara model olması önemlidir. Bu dönemde okuma sevgisinin ve alışkanlığının kazandırılması, çocukların ileriki yaşlardaki akademik başarılarıyla da ilişkilidir. Özellikle okul öncesi dönemde, resimli kitaplar çocukların ilgisini çekmekte ve dil gelişimlerine katkı sağlamaktadır. 0–6 yaş aralığında bol resimli, az yazılı materyallerin tercih edilmesi, çocukların dikkatini metne yönlendirmede etkili olmaktadır. Resimler çocuklarda merak uyandırmakta, görsel semboller aracılığıyla hikâye anlatımını anlamalarını kolaylaştırmaktadır. Görsel içerik, okul öncesi dönemdeki çocuklar için sözel anlatıma kıyasla daha kalıcı öğrenme sağlamaktadır. Bu bağlamda, okuma alışkanlığının kazandırılmasında resimlerden yararlanarak yapılan anlatımlar çocukların hem anlamasını hem de metni yeniden üretmesini desteklemektedir (İflazoğlu Saban, Altınkamış ve Deretarla Gül, 2018, s. 987-989).

Evde Erken Okuryazarlık ve Kütüphane

Bilgi, günümüz toplumunun önemli bir aracıdır. Bilgiyi üreten toplumlar diğer toplumlara göre bir adım öndedir. Gelişmiş olan toplumlar bilgiyi üreterek gücü ve başarıyı elinde tutarlar. Bu sebeple çağımızın gerektirdiği becerilere sahip olan çocuklar bilginin nasıl üretilmesi gerektiğini, ürettiği bilgiyi nasıl yönlendirmesi gerektiğini bilen bilinçli çocuklardır. Burada önemli olan yaşanan gelişmeler karşısında planlı davranarak yenilikleri çocukların hayatına katabilmektir. Çağımızın yenilikleri arasında erken okuryazarlık ve erken yaşta kütüphane kullanma bilinci yer alır. Çocuklar ülkelerin geleceğidir ve en güçlü yatırımın çocuklara yapılması, yeniliğin çocuklara kazandırılması oldukça önemlidir. Çocukların bilgi ve beceri düzeyi birbirinden farklı olduğundan bu noktada da en büyük görev ebeveynlerine düşmektedir. Yaşanan gelişmelere ayak uydurmak ve bu yenilikleri çocuklarının hayatına katmak için ebeveynlerin kütüphanelerden destek almaları gerekmektedir. Kütüphaneler de ebeveynlere çocuklarına erken okuryazarlık becerilerini kazandırma ve çağın yeniliklerine ayak uydurma konusunda destek olmalıdır. Ebeveynleri bu konuda kütüphanelerin bilinçlendirmesi gerekmektedir.

Bilgi toplumunda çocuklara erken yaşta eğitim verilmesinin gerekliliği ve önemi giderek artarken, ev ortamı da çocuğun ilk öğrenme deneyimlerini kazandığı temel bir eğitim mekânı olarak öne çıkmaktadır (Seçkin ve Koç, 1997, s. 5). Ebeveynler çocukları doğdukları andan itibaren dış dünya ile iletişimlerini güçlendirerek onlara farklı nitelikli alışkanlıklar kazandırmaya başlamalıdır. Ev ortamında çocuklar ilk olarak ebeveynleri aracılığı ile öğrenme sürecine başlarlar. Daha sonra ebeveynlerin ekonomik şartları çerçevesinde okul öncesi eğitimine başlayarak tecrübelerini geliştirme olanağı bulurlar (Oktay ve Unutkan, 2003, s. 13-18).

Hızla değişen dünyada, bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelerle birlikte içinde bulunduğumuz dönem bilgi çağı olarak adlandırılmakta ve bu çağda büyüyen çocuklardan beklenen okuryazarlık, yalnızca

alfabeyi bilmenin veya okumayı öğrenmenin ötesine geçmektedir. Günümüz okuryazarlığı; yerel, küresel ve elektronik ortama uyum sağlama, çağın gereksinimlerine göre karar verebilme yeteneğidir. Okuryazarlık eylemi farklı ortamlara entegre edilerek gelişmiş olan ülkelerin kalkanı haline gelmiştir (Alaca, 2017, s. 404-407). Bilgi toplumunda bilginin üretilmesi, takip edilmesi, elektronik ya da basılı ortamda nitelikli bilginin ayrıştırılabilmesi, ayrıştırılan nitelikli bilginin, bireyin bilgi birikimi ile bütünleştirerek başkalarına iletilmesi, tüm bu aşamaları yeni nesil öğrenme becerileri ile gerçekleştirmesi beklenmektedir. Dil gelişiminin anne karnında başlaması, okuma becerilerinin erken çocukluk döneminde temelinin atılması gerekliliği, çocukların okul hayatındaki akademik becerilerinin yine erken çocukluk dönemde şekillenmesi gerektiği bir bütün olarak düşünüldüğünde, ebeveynlerin evde çocuklarına erken yaşta erken okuryazarlık becerilerini kazandırmalarının önemi ortaya çıkmaktadır. Ebeveynlere bu süreçte destek verecek ve onları yönlendirecek kurumların başında ise kütüphaneler gelmektedir. Ülkelerin bu konudaki bakış açısı ve bu kurumlara yaptıkları doğru yatırımlar çocukların geleceklerini şekillendirmektedir. Okul öncesi dönemde çocuklara kazandırılacak erken okuryazarlık ve kütüphane kullanma becerileri ilk olarak çocukların akademik başarısına, daha sonraki dönemde de ülkelerin ilerlemesine olumlu katkı sağlar. Bu nedenle çocuklara yapılacak yatırım geleceğimize yapılan yatırımdır. Birçok ülkede yerel yönetimler çocuklara yönelik eğitim programları hazırlayarak çocukların bedensel, zihinsel ve sosyal gelişimini destekleyerek tüm vatandaşlarına halk ve çocuk kütüphaneleri aracılığıyla hizmetler sunmaktadır.

Çocuklar için birbirinden farklı projeler hazırlanarak ebeveynlerin hizmetine sunulmaktadır. Söz konusu projeler konunun uzmanları tarafından hazırlanmakta ve ebeveynlerin nasıl kullanması gerektiği konusunda eğitimler verilmektedir. Sunulan hizmetler gerekirse ebeveynlerin ayağına kadar götürülmektedir. Erken çocukluk dönemine yönelik kitaplar, dergiler ya da diğer materyaller çocuklara hediye edilmekte, farklı kaynakları hangi kütüphanelerde nasıl bulacaklarına yönelik ebeveynlere destek verilmektedir. Ebeveynlerin ev ortamında çocuklarıyla birlikte kitap okumanın önemine değinilmekte ve etkileşimli kitap okumaya yönelik hizmet içi eğitimler verilmektedir. Böylelikle çocuklara okuma alışkanlığı kazandırmanın yolları, dil becerilerini geliştirmenin yöntemleri, ebeveynlere çocuklarına erken okuryazarlık becerilerinin ev ortamında hangi etkinliklerle kazandırılabileceğine yönelik bilgilendirme toplantıları yapılmaktadır. Ev ortamında ailecek kitap okuma etkinliğinin çocuklara kazanımları vurgulanarak ebeveynler bu konuda teşvik edilmektedir. Bu projeleri halk ve çocuk kütüphaneleri iş birliği içinde yürütmektedirler. Aileler 0-6 yaş dönemindeki bebekleri için kütüphanelerdeki hangi etkinliklerden yararlanacakları konusunda bilgilendirilmektedir. Ebeveynlere ücretsiz olarak kütüphaneye üye olabilecekleri, çocuklarıyla birlikte kütüphane ortamında ne gibi etkinliklere katılabilecekleri ve bu etkinliklerin çocuklara kazanımlarının neler olacağı üzerinde durularak ebeveynler kütüphane ortamına davet edilmektedir (Delice Güller ve Bilbay, 2016, s. 5-7). Ülkemizde de halk ve çocuk kütüphaneleri iş birliği ile farklı projeler hazırlanarak ebeveynlere erken yaşta çocuklarıyla birlikte kütüphane ve kütüphane hizmetlerini kullanmanın önemi anlatılabilir. Yeni doğum yapan ebeveynlere ulaşmak için doğum hastaneleri ve sağlık ocakları ile iş birliği yapılabilir. Ülkemizde son yıllarda çocuk kütüphanelerinin sayısı her ne kadar artsa da kullanım seviyesi beklenen düzeyde değildir. Bu kurumlara büyük görev düşmektedir.

Çocukların erken okuryazarlık becerileri bulundukları ortam, çevrelerinde bulunan insanlar, arkadaşlar, akrabalar ya da uyaranlar ile iletişim kurarak da gelişmektedir. Çevre ve insan çocukların hayatlarının en iyi iletişim araçlarındandır. Ebeveynler bu noktada çocuklarının gelişimlerini destekleyecek ve geliştirecek nitelikte ortamlar hazırlamalıdır. Ebeveyn-çevre-kütüphane ve okul öncesi eğitim kurumlarının iş birliği içinde olmaları gerekmektedir.

Evde erken okuryazarlık ortamını, Hart ve arkadaşları (2009) "çocukların ev ortamında formel eğitime başlamadan, doğrudan eğitmek amacı olmadan, okuryazarlık etkinlikleriyle karşılaştığı ya da katıldığı ortam" olarak ifade eder (s. 912).

Literatürde yer alan tanımlara bakıldığında evde erken okuryazarlık kavramının çok kapsamlı olduğu görülmektedir. Ortak nokta, evde erken okuryazarlık becerilerinin kazandırılmasında ve geliştirilmesinde ebeveyn-çocuk iş birliğinin belirleyici bir rol oynamasıdır (Irish, 2016, s. 15). Okul öncesi dönem çocuklarının okuma alışkanlığına, erken yaşta kütüphane kullanma ve erken okuryazarlık becerilerine karşı tutum ve davranışlarını ebeveynleri belirlemektedir. Bu dönem çocukları ebeveynlerini ve bulundukları ortamı kendilerine rol-model almaktadır (Yeo, Ong ve Ng, 2014, s. 800-803). Neumann ve Neumann'a (2009, s. 257-258) göre ebeveynler ve ev ortamı; çocukların eğitim hayatına başlamadan evvel okuryazarlık ile ilgili becerilerinin gelişimini yönlendirir ve özellikle de erken yaşta öğrenme olanaklarını bir arada sunar (Bredekamp, 2015, s. 375-378; Justice ve Ezell, 2002, s. 25-26; Li Tan, 2016, s. 383-384).

Ev ve kütüphane ortamında ebeveynler çocuklarının erken okuryazarlık becerilerini iki şekilde geliştirirler: Aktif katılım ve model olma. Aktif katılım anne-babanın, çocuklarının ev ve kütüphane ortamında erken okuryazarlık becerilerini geliştirmek için okuryazarlık etkinliklerini ortaklaşa yürütmesini ifade eder. Çocuk ile birlikte kitap okuma, hikâyeyi tamamlama, çocuğun hikâyenin tamamlamasına izin verme, hikâyeyle ya da sevdiği objelerle ilgili yazı yazma, karalamalar yapma, resim çizme, çocuk ile birlikte kendi isimlerini yazma, bu harfler üzerine konuşmalar yapma, harf ve rakamları taklit etme gibi etkinlikler bu becerilerin kazanımını kolaylaştırır (Baroody ve Diamond, 2012, s. 80-82; Irish, 2016, s. 1-5; Rodriguez ve Tamis-LeMonda, 2011, s. 1064-1066). Yapılan tüm bu etkinlikler, çocukların okuryazarlık becerilerinin yanında dil, sözcük bilgisi, anlatım ve okuduğunu anlama gibi becerilerinin gelişimini destekler. Aynı zamanda yazı üzerine odaklanarak alfabe bilgisi, sözcükleri ilişkilendirme ve fonolojik farkındalık becerileri geliştirilebilir (Baroody ve Diamond, 2012, s. 81-83; Philips ve Lonigan, 2009, s. 150-153; Yeo, Ong ve Ng, 2014, s. 802-805).

Yöntem

Çalışmada, ebeveynlerin normal gelişim gösteren 3-6 yaş aralığındaki çocuklarına ev ortamında sundukları erken okuryazarlık becerilerini ve kütüphane kullanma alışkanlıklarını belirlemek amacıyla geliştirilen ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışması gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma, araştırma deseni bakımından tarama deseni ile yürütülmüştür. Araştırma nicel araştırma metodu içerisinde bulunan "anket" ile yürütülmüştür. Çalışmanın deseni, örneklem dâhilinde bulunan ebeveynlerin verilerine yönelik becerilerini gösteren ve bu becerilerin kazanılmasında kütüphanelerin rollerini belirlemeye çalışan bir modeldir. Bu araştırma ebeveynlerin ev ortamında çocuklarına sağladıkları erken okuryazarlık becerileri, bu becerileri kazandırmak için ne gibi etkinlikler yaptıklarına ve -en önemlisi de- bu becerilerin kazandırılmasında kütüphanelerden yararlanıp yararlanmadıklarına odaklanmaktadır. Geliştirilmek istenen ölçek ebeveynlere web üzerinden ve basılı biçimde sunulmuştur. Bu doğrultuda ebeveynlerin ve çocuklarının ölçek içerisinde yer alan erken okuryazarlık bileşenlerinden ne kadarına sahip oldukları saptanmaya çalışılmıştır. Ayrıca ebeveynlerin kütüphane kullanma alışkanlıklarının olup olmadığı araştırılmıştır.

Örnekleme yöntemlerinden olasılık örneklemesi ile amaçlı örneklem kullanılmıştır. Araştırmanın katılımcılarını; Ankara ili Çankaya ilçesinde oturan, 3-6 yaş arasında normal gelişim gösteren 500 çocuğun ebeveynleri oluşturmaktadır. Bu araştırmada çalışma grubunun Ankara'nın Çankaya ilçesinden seçilmesinin nedeni; ilçenin Ankara'nın en büyük ve gelişmiş bölgelerinden biri olması, halk ve çocuk kütüphaneleri açısından zengin bir yapıya sahip bulunması, sosyoekonomik düzeyi yüksek ve eğitimli ailelerin yoğun olarak yaşadığı bir bölge olmasıdır. Bu özellikler, erken okuryazarlık davranışları ile çevresel ve ebeveynsel faktörler arasındaki ilişkilerin incelenmesi açısından uygun bir örneklem sağlamaktadır.

Araştırmaya katılmayı kabul eden ve normal gelişim gösteren çocuğa sahip 500 ebeveynden, ölçeğin geliştirilmesi aşaması için hazırlanan soruların cevaplanması istenmiştir. Anket uygulaması 2023 Şubat-Nisan ayları arasında çevrimiçi olarak Google Form üzerinden ve basılı şekilde gerçekleştirilmiştir.

Çalışmanın değerlendirme aşaması, aracın maddeleri erken okuryazarlık bileşenleri, kütüphanelerin bu noktadaki önemi ve bu becerilerin kazanılmasında kütüphanelerin üzerine düşen görevlerin neler olduğu şeklindedir. Evde erken okuryazarlık ve kütüphane kullanma alışkanlıkları çalışması kapsamında katılımcılardan 2 tür (Demografik Bilgi Formu ve Erken Evde Okuryazarlık ve Kütüphane Algısı Ölçeği (EEOKAÖ) soruları) veri toplama aracı ile veriler toplanmıştır. Ölçekte 36 madde ve Demografik Bilgi Formu'nda ise 8 soru yer almaktadır.

Demografik Bilgi Formunda araştırmaya katılan ebeveynlerin yaşları, eğitim durumları, aylık gelir seviyeleri, çocukların bakımını üstlenen kişi ve ebeveynlerin sahip oldukları çocuk sayısı gibi sorular bulunmaktadır.

Araştırmanın etik kurulu onayı İstanbul Üniversitesi Etik Kurulu tarafından 05.06.2023 tarihinde ve 07 sayılı toplantısında, 2023/199 dosya numarası ile uygun bulunmuştur (İlgi: 22.05.2023 tarihli, 1772942 sayılı yazı).

Kapsam Geçerliği

Ölçek geliştirme aşamasında literatür taraması sonucunda oluşturulan maddelerin güvenirlik ve geçerlik analizine geçilmeden kapsam geçerliliği için tüm maddelerin çalışmanın içeriğine uyup uymadığını ve dil bakımından anlaşılır olup olmadığını tespit etmek amacıyla çocuk gelişimi ve uzmanları ile görüşmeler yapılmıştır. Uzmanlar ölçek içerisinde yer alan maddeleri çalışmanın içeriğine uygun olup olmadığını ve içeriğin dil açısından anlaşılır olup olmadığını değerlendirmiştir. Tüm değerlendirmeler göz önünde bulundurularak düzenlemeler yapılarak ölçeğin son şekline karar verilmiştir.

Yapı Geçerliği

Yapı geçerliliği aşamasında geliştirilen araç içerisinde yer alan maddelerin faktör yük değerlerinin belirlenmesi için Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA) yapılmıştır. Analizlerin tümü 3-6 yaş aralığında normal gelişim gösteren çocuğa sahip ebeveynlerin (n=389) sunduğu veriler üzerinden yapılmıştır. Araştırma sonucunda tespit edilen verilerin faktör analizine uygunluğu için Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısı ve Barlett Sphericity testi edlde edilmiştir. Verilere Açımlayıcı Faktör Analizinin (AFA) yapılabilmesi için Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değerinin en az ,60 olması gerekmektedir. Ayrıca Barlett Sphericity testinin anlamlı çıkması gerekmektedir (Büyüköztürk, 2018). Bu çalışmada KMO değeri ,85 Barlett Sphericity testi de (x^2 = 528,74-p=0,00) anlamlı sonuç verdiği için açımlayıcı faktör analizine geçilmiştir.

Bulgular

Bu bölümde Evde Erken Okuryazarlık ve Kütüphane Kullanma Alışkanlıkları Ölçeği'nin uygulanması sonrasında toplanan nicel verilere yönelik bulgular yer almaktadır. Nicel veriler Demografik Bilgi Formu (8 soru) ve Evde Erken Okuryazarlık ve Kütüphane Kullanma Alışkanlıkları Ölçeği'nden (36 madde) elde edilen puanlardır. Ölçeğin güvenirlik ve geçerlik analizleri bu verilere göre değerlendirilmiştir.

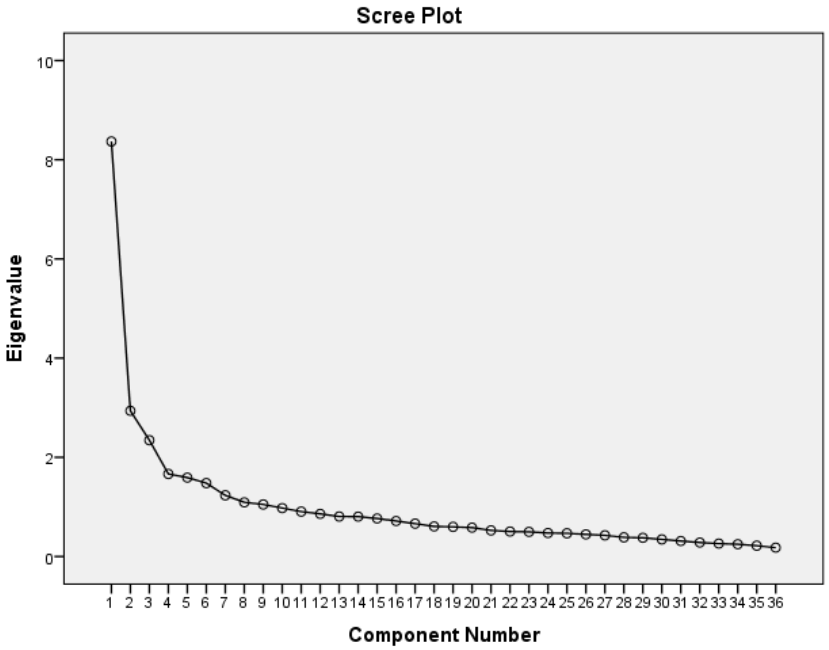
Yapılan analizlerde ebeveynlerin Evde Erken Okuryazarlık ve Kütüphane Kullanma Alışkanlıkları Ölçeği'nden aldıkları puanlar incelenmiştir. Analiz sonuçları, toplam ölçek puanlarına yönelik bulgulara göre incelenmiştir.

Ebeveynlerin ev ve kütüphane ortamında çocuklarına kazandırdıkları ya da kazandırabilecekleri erken okuryazarlık becerilerinin neler olduğunu tespit etmek amacıyla geliştirilen 36 maddelik ve dörtlü likert tipi ölçeklenen Evde Erken Okuryazarlık ve Kütüphane Kullanma Alışkanlıkları 500 ebeveyne uygulanmıştır (389 adet ölçek eksiksiz bir biçimde doldurulmuştur). Ölçeğin faktöriyel yapısını tespit edebilmek ve geçerlik analizi için AFA (Açımlayıcı Faktör Analizi) sonucunda hazırlanan ölçeğin özdeğerinin 1'den büyük 4 boyuttan oluştuğu gözlemlenmiştir. Birinci alt boyutun toplam varyansın %23,24'ünü, ikinci boyutun %21,40'ını, üçüncü

boyutun %17,65'ini ve dördüncü boyutun %15,47'sini açıkladığı görülmüştür. 4 alt boyut ölçeğin toplam varyansının %77,76'sını açıklamaktadır. Özdeğerlere yönelik faktör grafiği Scree Plot Şekil 1'de gösterilmektedir.

Şekil 1

Özdeğerlere yönelik Faktör Grafiği.

Scree plot grafiğinde özdeğeri 1 ve 1'den büyük olan faktörler dikkate alınmaktadır. Bu doğrultuda 6 faktör belirlenmiştir. Ancak Şekil 1'deki öz değer grafiğinde de görüldüğü üzere 4 faktörden sonrası eğrinin düz bir biçimde ilerlediği görülmektedir. Uzman görüşü ve ölçek içeriği dikkate alınarak 4 alt boyuta karar verilmiştir. Ölçekte bulunan 36 maddenin faktör yükleri Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1

Evde Erken Okuryazarlık ve Kütüphane Kullanma Alışkanlıkları Ölçeğine İlişkin Madde Faktör Değerleri

Madde No	TOB (Temel Okuma Becerisi)	EEOD (Ebeveyn Erken Okuryazarlık Davranışı)	COI (Çocuk Okuma İlgisi)	CEOD (Çocuk Erken Okuryazarlık Davranışı)
Madde 1	,688			
Madde 2	,812			
Madde 3		,799		
Madde 4		,690		
Madde 5		,723		
Madde 6		,578		
Madde 7		,500		
Madde 8		,741		
Madde 9		,713		
Madde 10		,343		
Madde 11		,654		
Madde 12		,757		
Madde 13		,620		
Madde 14		,857		

Madde No	TOB (Temel Okuma Becerisi)	EEOD (Ebeveyn Erken Okuryazarlık Davranışı)	COI (Çocuk Okuma İlgisi)	CEOD (Çocuk Erken Okuryazarlık Davranışı)
Madde 15		,499		
Madde 16			,617	
Madde 17				,479
Madde 18			,708	
Madde 19			,726	
Madde 20			,618	
Madde 21			,608	
Madde 22			,877	
Madde 23			,804	
Madde 24				,470
Madde 25				,672
Madde 26				,703
Madde 27				,766
Madde 28				,868
Madde 29				,760
Madde 30				,630
Madde 31				,617
Madde 32	,376			
Madde 33	,821			
Madde 34	,795			
Madde 35	,519			
Madde 36	,510			

Tablo 1'e genel olarak bakıldığında; madde faktör yüklerinin ,343 ile ,877 arasında değişiklik gösterdiği görülmektedir. Faktör yük değerinin ,40 ve üstünde olması madde seçimi için oldukça iyi bir orandır (Büyüköztürk, 2005). Maddelerin alt boyutlarına karar verilirken erken okuryazarlık literatürü dikkate alınmıştır. Birinci alt boyutta toplam 7 madde yer almakta ve bu maddelerin faktör yükleri ,376 ile ,821 arasındadır. İkinci alt boyutta toplam 13 madde yer almakta olup bu maddelerin faktör yükleri ,343 ile ,857; üçüncü alt boyutta toplam 7 madde yer almakta faktör yükleri ,608 ile ,877 arasındadır. Dördüncü alt boyutta 9 madde yer almakta ve faktör yükleri ,470 ile ,868 arasında değişmektedir.

Cronbach Alpha Güvenirliği

36 maddeden oluşan Evde Erken Okuryazarlık ve Kütüphane Kullanma Alışkanlıkları Ölçeği'ne verilen cevapların güvenirliğinin saptanması için Cronbach Alpha iç tutarlılık güvenirlik katsayısı hesaplanarak Tablo 2'de gösterilmiştir. Bu Tablo'da ölçeğin alt boyutlarına yönelik Cronbach Alpha güvenirlik değerleri verilmiştir.

Tablo 2

Evde Erken Okuryazarlık ve Kütüphane Kullanma Alışkanlıkları Ölçeği'ne İlişkin Cronbach Alpha Güvenirlik Katsayıları

		Madde Toplam Korelasyonu	Cronbach Alfa Katsayısı
Temel Okuma Becerisi	1-Çocuğuma gün içerisinde hikâye okurum veya anlatırım.	,688	,759
	2-Çocuğumla birlikte şarkılar veya tekerlemeler söylerim.	,812	
	32-Çocuğunuza bir kitap veya dergi hediye ettiniz mi?	,376	
	33-Çocuğunuzu bir kütüphaneyi ziyarete götürdünüz mü?	,821	
	34-Özel şeyler öğrenmesi için çocuğunuzu müzeye, hayvanat bahçesine veya toplumdaki diğer kültür merkezlerine götürdünüz mü?	,795	
	35-Çocuğunuz için eve öğrenme materyalleri getirmek (kitaplar, kasetler, bulmacalar, videolar)	,519	
	36-Çocuğunuzla birlikte eğitici bir TV programı veya videosu izlediniz mi?	,510	
Ebeveyn Erken Okuryazarlık Davranışı	3- Okuduğum veya anlattığım hikâyeyi geliştirmek için çocuğumla oyunlar oynarım (kukla veya oyuncak hayvanlar gibi).	,799	,778
	4- Çocuğumla "parmakla oynanan" şarkılar söyler veya oyunlar oynarım.	,690	
	5- Hikâyeler, şiirler, oyunlar veya sözler üretirim.	,723	
	6-Çocuğumla birlikte ABC'leri söylerim.	,578	
	7-Çocuğumla kitaplar veya yaptığımız etkinlikler hakkında karşılıklı konuşmalar yaparım.	,500	
	8- Çocuğumdan "sayfayı çevirmesini" isterim.	,741	
	9-Yazarın ve/veya çizerin adlarını okurum.	,713	
	10-Okurken resimleri işaret eder ve adlandırırım.	,343	
	11-Çocuğumdan resimleri etiketlemesini veya tanımlamasını isteriz. ("Bu nedir?")	,654	
	12-Çocuğumdan resimleri işaret etmesini isterim. ("AT nerede?")	,757	
	13-Çocuğumdan bir kelimeyi göstermesini isterim. ("Kaplan kelimesini bulabilir misiniz?")	,620	
	14-Çocuğumdan bir kelime okumasını isteriz. ("Bu kelime ne diyor?")	,857	
	15-Çocuğuma hikâyede ne olduğunu veya bir şeyin neden olduğunu açıklamasını isterim.	,499	
Çocuk Okuma İlgisi	16-Kendi kendine kitap okur veya bakar.	,617	,835
	18-Kitap okuyormuş gibi yapar.	,708	
	19-Sizden ona kitap okumanızı ister.	,726	
	20-Birisi okurken sessizce dinler.	,618	
	21-Okumaktan hoşlanır. (okurken ayrılmaya çalışmaz)	,608	
	22-Kitaplara, işaretlere veya diğer basılı materyallere bakarken "Bu ne?" diye sorar.	,877	
	23-Bir kitabın sayfalarını çevirir.	,804	
	17- TV, film, video veya kitaplardan duyduğu hikâyeleri yeniden anlatır.	,479	
	24-Bir hikâyenin başlığını veya kapağını okur	,470	,773
	25-Bir hikâyenin sonunda "Son" der	,672	
	26-Bir kitaptaki resimleri işaret eder	,703	
	27-Bir kitaptaki nesnelerin resimlerini etiketler	,766	
	28-Bir kitabın sayfalarını çevirirken hikâyeyi yeniden anlatır	,868	

		Madde Toplam Korelasyonu	Cronbach Alfa Katsayısı
Çocuk Erken Okuryazarlık Davranışı	29-Bir hikâyenin devamında ne olacağını tahmin eder.	,760	
	30-"Bu ne ?" diye sorar.	,630	
	31-Kendiliğinden kelimeler üretir veya başka bir dilde konuşuyormuş gibi yapar.	,617	

Tablo 2'de Evde Erken Okuryazarlık ve Kütüphane Kullanma Alışkanlıkları Ölçeğinin alt boyutlarının Cronbach Alpha güvenirlik katsayıları ,773 ile ,835 arasında değiştiği görülmektedir. Ölçeğin genel boyutunun güvenirlik değeri ise ,901 olarak saptanmıştır. Alan yazında Cronbach Alpha güvenirlik değerinin ,70 ve üzerinde olması gerekmektedir. Bu sebeple elde edilen veriler, bu ölçeğin evde erken okuryazarlık ve kütüphane kullanma alışkanlıklarına ilişkin ebeveynlerin görüşlerini belirlemede güvenilir bir ölçme aracı olduğunu göstermektedir.

Ebeveynlerin çocuklarının cinsiyetlerine göre evde erken okuryazarlık düzeyleri farklılaşmakta mıdır?

Evde erken okuryazarlık ve kütüphane kullanma alışkanlıkları ölçeğinin temel okuma becerisi, ebeveyn erken okuryazarlık becerisi, çocuk okuma ilgisi ve çocuk erken okuryazarlık davranışı alt ölçek puanlarının ebeveynlerin çocuklarının cinsiyet değişkenine göre normal dağılıp dağılmadığını tespit etmek için Kolmogorov Smirnov testi yapılmış ve sonuçları Tablo 3'de gösterilmiştir.

Tablo 3

Alt Ölçek Puanlarının Çocukların Cinsiyet Değişkenine Göre Normallik Testi

Çocuğun Cinsiyeti		Kolmogorov-Smirnov		
		İstatistik	Sd	p
Temel Okuma Becerisi	Kız	,086	209	,00
	Erkek	,079	180	,01
Ebeveyn Erken Okuryazarlık Davranışı	Kız	,073	209	,01
	Erkek	,055	180	,20
Çocuk Okuma İlgisi	Kız	,163	209	,00
	Erkek	,123	180	,00
Çocuk Erken Okuryazarlık Davranışı	Kız	,109	209	,00
	Erkek	,082	180	,00

*p<0,05

Kız ve erkek çocuklarının tümünün temel okuma becerisi, ebeveyn erken okuryazarlık davranışı, çocuk okuma ilgisi ve çocuk erken okuryazarlık davranışı alt ölçek puanlarının normal dağılıma uymadığı tespit edilmiştir. Bu alt ölçeklerin puanlarının karşılaştırmaları ise Mann Whitney U testi ile yapılmıştır.

Tablo 4

Evde Erken Okuryazarlık ve Kütüphane Kullanma Alışkanlıkları Ölçeğinin Çocukların Cinsiyet Değişkenine İlişkin Bulguları

	Cinsiyet	n	Ortalama	U değeri	p
Temel Okuma Becerisi	Kız	209	203,40	17054,500	,111
	Erkek	180	185,25		
Ebeveyn Erken Okuryazarlık Davranışı	Kız	209	203,06	17126,000	,127
	Erkek	180	185,64		
Çocuk Okuma İlgisi	Kız	209	197,65	18255,500	,614
	Erkek	180	191,92		
Çocuk Erken Okuryazarlık Davranışı	Kız	209	197,35	18318,000	,656
	Erkek	180	192,27		

*p<0,05

Ebeveynlerin çocuklarının cinsiyetlerine göre evde erken okuryazarlık ve kütüphane kullanma alışkanlıkları ölçeğinin temel okuma becerisi, ebeveyn erken okuryazarlık davranışı, çocuk okuma ilgisi ve çocuk erken okuryazarlık davranışı alt ölçek puanlarının p>0,05 olduğu için farklılaşmadıkları gözlenmiştir.

Ebeveynlerin öğrenim durumlarına göre evde erken okuryazarlık ve kütüphane kullanma alışkanlık düzeyleri farklılaşmakta mıdır?

Evde erken okuryazarlık ve kütüphane kullanma alışkanlıkları ölçeğinin temel okuma becerisi, ebeveyn erken okuryazarlık becerisi, çocuk okuma ilgisi ve çocuk erken okuryazarlık davranışı alt ölçek puanlarının ebeveynlerin mezuniyet değişkenine göre normal dağılıp dağılmadığı Kolmogorov Smirnov testi ile değerlendirilmiş ve sonuçları Tablo 5'de gösterilmiştir.

Tablo 5

Alt Ölçek Puanlarının Ebeveynlerin Mezuniyet Durumlarına Göre Normallik Testi

	Mezuniyet Durumu	Kolmogorov-Smirnov		
		İstatistik	Sd	p
Temel Okuma Becerisi	İlkokul-Ortaokul-Lise	,147	21	,20
	Üniversite-Yüksek lisans-Doktora	,086	368	,00
Ebeveyn Erken Okuryazarlık Davranışı	İlkokul-Ortaokul-Lise	,145	21	,20
	Üniversite-Yüksek lisans-Doktora	,048	368	,04
Çocuk Okuma İlgisi	İlkokul-Ortaokul-Lise	,198	21	,03
	Üniversite-Yüksek lisans-Doktora	,147	368	,00
Çocuk Erken Okuryazarlık Davranışı	İlkokul-Ortaokul-Lise	,192	21	,04
	Üniversite-Yüksek lisans-Doktora	,099	368	,00

*p<0,05

Tablo 5'de ebeveynlerin mezuniyet durumlarına göre evde erken okuryazarlık ve kütüphane kullanma alışkanlıkları ölçeğinin temel okuma becerisi, ebeveyn erken okuryazarlık davranışı, çocuk okuma ilgisi ve çocuk erken okuryazarlık davranışı alt ölçek puanlarının normal dağılıma uymadığı görülmüştür. Bu alt ölçeklerin puanlarının karşılaştırmaları ise Kruskall Wallis testi ile yapılmıştır.

Tablo 6

Evde Erken Okuryazarlık ve Kütüphane Kullanma Alışkanlıkları Ölçeğinin Ebeveynlerin Mezuniyet Durumlarına İlişkin Bulguları

		n	Ortalama	Ki-kare istatistiği	p	Anlamlı Fark
Temel Okuma Becerisi	İlkokul-Ortaokul-Lise	21	149,62	3,638	,056	Yok
	Üniversite-Yüksek Lisans-Doktora	368	197,59			
Ebeveyn Erken Okuryazarlık Davranışı	İlkokul-Ortaokul-Lise	21	175,95	,639	,424	Yok
	Üniversite-Yüksek Lisans-Doktora	368	196,09			
Çocuk Okuma İlgisi	İlkokul-Ortaokul-Lise	21	151,21	3,396	,065	Yok
	Üniversite-Yüksek Lisans-Doktora	368	197,50			
Çocuk Erken Okuryazarlık Davranışı	İlkokul-Ortaokul-Lise	21	192,67	,010	,922	Yok
	Üniversite-Yüksek Lisans-Doktora	368	195,13			

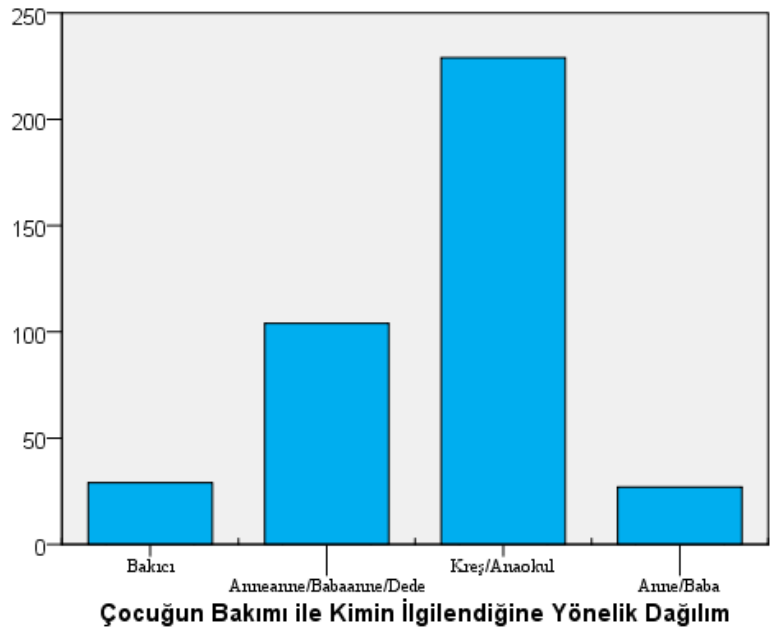
*p<0,05

Tablo 6'da ebeveynlerin mezuniyet durumlarına göre evde erken okuryazarlık ve kütüphane kullanma alışkanlıkları ölçeğinin temel okuma becerisi, ebeveyn erken okuryazarlık davranışı, çocuk okuma ilgisi ve çocuk erken okuryazarlık davranışı alt ölçek puanları arasında anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir (p>0,05). Bu alt ölçeklerin puanlarının karşılaştırmaları ise Kruskall Wallis testi ile yapılmıştır.

Evde Erken Okuryazarlık ve Kütüphane Kullanma Alışkanlıkları Ölçeği ile ebeveynlerin çocuklarına evde erken okuryazarlık ve kütüphane kullanma alışkanlıklarının olup olmadığı ve çocukların erken okuryazarlık becerilerinin hangi yönde olduğunu saptamak için bağımsız örneklemler t testi uygulanmıştır.

Şekil 2

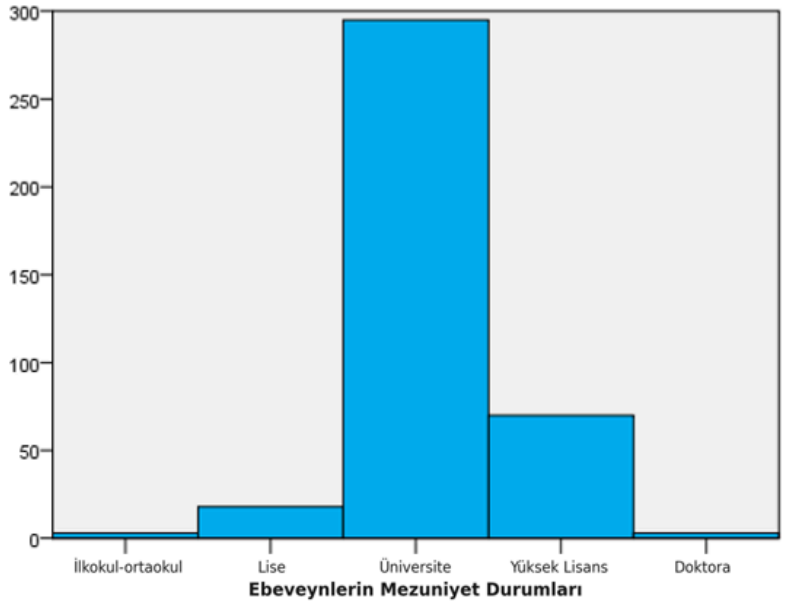
Ebeveynlerin Çocuklarının Bakımı ile Kimin İlgilendiğine Yönelik Grafik.

Şekil 2 incelendiğinde çalışmaya dâhil olan ebeveynlerin çocuklarının günlük bakımı ile genel olarak okul öncesi eğitim kurumlarının (229 kişi) ya da anneanne/babaanne/dedenin (104 kişi) ilgilendiği görülmektedir. Elde edilen veriler araştırmaya katılan ebeveynlerin her ikisinin de çalışma hayatında olduklarını düşündürmektedir.

Şekil 3

Ebeveynlerin Mezuniyet Durumlarını Gösteren Grafik.

Şekil 3 incelendiğinde araştırmaya katılan ebeveynlerin eğitim düzeylerinin en az üniversite mezunu (295 kişi) olduğu, ilkokulu-ortaokul-lise mezun sayısının 50'nin çok altında olduğu görülmüştür. Bu veri bize araştırmaya katılan ebeveynlerin eğitim seviyesinin yüksek olduğu ve bilinçli ebeveynler olduklarını göstermektedir.

Tablo 7

Ebeveynlerin Demografik Bilgi Formunda Yer Alan Maddelere Yönelik Dağılımları

		Normal Gelişim Gösteren Çocukların Ebeveynlerinin	
		n	**%**
Gelir Düzeyi	15.000 TL'den Az	27	6,9
	15.000-30.000 TL	155	39,8
	30.000-45.000 TL	102	26,2
	45.000 TL'den Fazla	105	27,0
Çocuk Sayısı	1	207	53,2
	2	166	42,7
	3	16	4,1
Medeni Durumu	Evli	381	97,8
	Boşanmış	8	2,1
Çocuk Cinsiyeti	Erkek	180	46,3
	Kız	209	53,7
Çocuk Yaş Aralığı	3 - 3 ½	69	17,7
	3 ½- 4	46	11,8
	4 - 4½	27	6,9
	4½ - 5	59	15,2
	5 veya üstü	188	48,3
Ebeveyn Yaş Aralığı	22-30 Yaş	38	9,8
	31-40 Yaş	293	75,3
	41-50 Yaş	57	14,7
	51-60 Yaş	1	0,2

Tablo 7'ye bakıldığında aylık gelir düzeyi değişkenine göre ebeveynlerin çoğunluğunun 15.000 TL'den fazla gelirinin olduğu, genel olarak 1-2 çocuğa sahip oldukları, ebeveynlerin genel olarak evli oldukları, çocukların cinsiyet oranları arasında farkın fazla olmadığı, çocukların yaş aralığının 5 yaş üzeri olduğu ve ebeveynlerin yaş aralıklarının da 31-40 yaş arasında olduğu tespit edilmiştir.

Sonuç

Bu çalışma, bilgi toplumunda yaşayan çocukların çağın gereksinimleri doğrultusunda erken okuryazarlık becerilerine doğdukları andan itibaren sahip olmalarının gerekliliği ve ebeveynlerin bu becerileri kazandırma noktasında görevlerinin üzerine yoğunlaşmaktadır. Aynı zamanda ebeveynlerin yetki ve becerilerini destekleyen en önemli kurumun kütüphane olduğu vurgulanmaktadır. Yine çocukların nasıl erken okuryazar olabileceklerini, kütüphane ve ev ortamında çocuklara bu becerilerin kazandırılması için ne gibi etkinliklerin yapılması gerektiğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu konuda daha önce yapılan çalışmalar temel alınarak araştırmada, günümüz çağında erken okuryazarlığın doğasını ve ebeveynlerin yetkinliklerini tanımlamak için ilk olarak NELP (2008) erken okuryazarlık çerçevesi esas alınmıştır. Tüm bu amaçlara ulaşmak için araştırmada nitel ve nicel araştırma yöntemleri birlikte kullanılmıştır.

Ölçek geliştirme çalışmalarında ilk olarak çalışmanın amacı ortaya konmalı, ölçek içerisinde yer alacak sorular (maddeler) belirlenen amaç doğrultusunda literatür taraması ile belirlenmeli ve hazırlanan maddeler konunun uzmanlarına gösterilmelidir. Tüm adımlar sağlıklı bir biçimde takip edilerek ölçek (araç) hazırlanmalıdır. Daha sonra geliştirilen ölçeğin ilk olarak pilot (ön analiz) çalışması yapılmalıdır. Geliştirilen bu ölçeğin pilot çalışmasına 100 ebeveyn dâhil edilmiştir. Pilot çalışmanın veri analizi sonucunda ölçek 61 maddeden 36 maddeye alanın uzmanlarına danışılarak düşürülmüştür. 2. uygulama Ankara ili Çankaya ilçesinde yer alan 3 ile 6 yaş aralığında çocuğu olan 500 ebeveyn üzerinden gerçekleştirilmiştir. Geliştirilen ölçek; 4'lü likert tipinde 4 alt boyut,36 madde ve 8 demografik bilgi formundan oluşmaktadır. Ölçek maddelerinin tekrarlanma düzeyi her zaman, bazen, nadiren ve hiçbir zaman şeklinde belirtilmiştir. Güvenirlik ve geçerlik analizleri 389 ebeveynin tam doldurduğu araç aracılığıyla yürütülmüştür. Geçerlik analizleri için kapsam, ölçüt ve yapı geçerliliği yapılmıştır.

Maddelerin Cronbach Alpha güvenirlik faktör yükleri, ölçek geliştirme için beklenen sonucu vermiştir (bkz. Tablo 2). 36 madde ve 4 alt boyuta path grafiği inceleme sonucu ve uzman görüşü alınarak karar verilmiştir. Geliştirilen bu aracın alt boyutları ,70<α<,90 arasında olanlar oldukça güvenilir, α>,90 olan alt boyutlar ise çok güvenilir olarak analiz edilmiştir. Geliştirilen ölçek, alt boyutlarındaki madde sayılarıyla birlikte değerlendirildiğinde; bilgi toplumunda erken okuryazarlık becerilerinin kazandırılmasında kütüphanelerin rolünü dikkate alarak, ebeveynlerin bu becerilere yönelik katkılarını uygun biçimde ölçebilecek geçerli bir araç olarak görülmektedir. Bu ölçeğe katılım sağlayan ebeveynler ölçekten aldıkları puanlara göre çocuklarına sundukları evde erken okuryazarlık durumları tespit edebilir ve gerekli durumlarda öneriler sunularak güçlendirmeler yapabilirler. Geliştirilen bu ölçek evde erken okuryazarlık ortamı hakkında pratik bilgiler sunmaktadır.

Ebeveynlerin yaşlarına, eğitim durumlarına, gelir seviyelerine, çocuk sayılarına birlikte bakıldığında ebeveynlerin çoğunluğunun genç yaşta ebeveyn oldukları (31-40 yaş), eğitim seviyelerinin genel olarak üniversite (yüksek lisans ve doktora) mezunu olduğu ve 1-2 çocuğa sahip oldukları görülmüştür. Bu bulgular bize araştırmaya katılan ebeveynlerin uzun yıllar eğitime devam ettiklerini göstermektedir. Eğitim seviyesinin yüksek olması bilinçli ebeveynlerin ortaya çıkmasının bir sonucu olarak düşünülmektedir. Araştırmaya katılan ebeveynlerin eğitim seviyesinin yüksek olması, okuryazarlık oranı yüksek bir bölgede (Ankara-Çankaya) yaşamaları, halk ve çocuk kütüphanelerinin bu bölgede sayısının fazla olması gibi sebeplerin bu sonuca yansıdığı düşünülmektedir. Yapılan birçok araştırma sonucunda da ebeveynlerin eğitim seviyesinin ve yaşadıkları çevrenin erken okuryazarlık üzerinde etkisi olduğu vurgulanmaktadır.

Okul öncesi dönem çocuklarına erken okuryazarlık becerilerinin kazandırılmasında neler yapılması gerektiği konusu planlanırken ev ve kütüphane ortamının önemi göz ardı edilmemelidir. Çünkü çocukların; ebeveynleri ve okul öncesi eğitim kurumlarından sonra en iyi ve en kalıcı öğrenme ortamı çocuk kütüphaneleridir. Bilgi toplumunda yaşayan bireylerin yaşam boyu öğrenme ve erken okuryazarlık becerilerini okul öncesi dönemde kazanmaları gerektiği vurgulanmaktadır. Çocukların özgür, eleştirel ve yaratıcı düşünme becerilerinin temeli erken okuryazarlık becerilerine dayanmaktadır. Uygulanan EEOKAÖ verilerine göre katılım sağlayan ebeveynlerin çoğunda kütüphane kullanma alışkanlıklarının varlığından söz edilebilir. Ancak beklenen düzeyde değildir. Gelişim, anne karnında başlayıp sürekli devam eden bir değişim sürecidir. Bu süreç çocukların doğdukları andan itibaren onlara sunulan nitelikli çevre ve mekânlarla yönetilmelidir. Ebeveynlerin ve çocuk kütüphanelerinin bu noktada üzerine büyük görev düşmektedir. Yaşanan gelişmelere ve değişimlere ayak uyduran ebeveynler için çocuk kütüphanelerinde sunulan hizmetlerin de kendini sürekli olarak yenilemesi gerekmektedir. Bu alanda araştırmalar yapılması önerilmektedir.

Ölçeğin faktör yapısı ile bu alanda yapılmış diğer ölçek araştırmalarının sonuçlarının karşılaştırılması, Evde Erken Okuryazarlık ve Kütüphane Kullanma Alışkanlıkları ölçeğinin gerekliliğine dair kanıtlar sunmaktadır. Bu alan ile ilgili yapılmış diğer araştırmalarda çocukların büyüdükleri ev ortamında öncelikli olarak ebeveynlerini ve evde bulunan diğer uyaranları gözlemleyerek ya da taklit ederek okuma alışkanlıklarını kazanmaya başladıkları vurgulanmaktadır. Araştırmada yer alan "temel okuma becerisi" alt boyutu verileri sonucunda ebeveynlerin okuma alışkanlıklarının olup olmadığı, bilgili olan diğer toplumlarda olduğu gibi ebeveynlerin çocuklarına erken yaşlardan itibaren bu becerileri kazandırmaları gerektiği vurgulanmaktadır. Bu alt boyutun kuramsal temelinin olması yapılan araştırmanın geçerliliğine kanıt sunmaktadır. Ölçek içerisinde yer alan alt boyutlar ile ebeveynlerin o alt boyutlardan aldıkları düşük ya da yüksek puanlar ölçüt-norm değeri sunduğundan ebeveynler ve çocuk kütüphaneleri için kıymetli veriler sunmaktadır. Okul öncesi eğitimcilerine, eğitim kurumlarına ve çocuk kütüphane ve kütüphanecilerine destek olacağı düşünülerek geliştirilen bu ölçek, öğrencilerin ya da kullanıcıların sunulan hizmetler ile erken okuryazarlık becerilerinin ne kadarının geliştiği, herhangi bir erken okuryazarlık becerisinin risk altında olup-olmadıklarına, riskli olan alt boyutların hangileri olduğu ve çocuğun hangi açıdan desteklenmesi gerektiğine yönelik yol gösterici bir araç olarak kullanılabilecektir.

Geliştirilen ölçek güçlü-zayıf yönleri ve içeriği bir bütün olarak düşünüldüğünde, ülkemizde evde erken okuryazarlık ve kütüphane kullanma alışkanlıklarını ölçmede nitelikli bir araç olduğu varsayılmaktadır. Alan ile ilgili yapılan literatür taramasında erken okuryazarlık becerilerinin kütüphanelerde nasıl kazandırıldığı ya da kazandırılması gerektiğiyle ilgili herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bilgi toplumu çağında yaşayan ya da büyüyen bireylerin yetişmesi için çocuk kütüphanelerinin ve sunulan hizmetlerin ne kadar önemli olduğu bu çalışmada bahsedilmiştir. Tüm bu sebepler yapılan çalışmanın alan yazına katkı sağlayacağını düşündürmektedir.

Etik Kurul Onayı	Araştırmanın etik kurulu onayı İstanbul Üniversitesi Etik Kurulu tarafından 05.06.2023 tarihinde ve 07 sayılı toplantısında, 2023/199 dosya numarası ile uygun bulunmuştur (İlgi: 22.05.2023 tarihli, 1772942 sayılı yazı).
Bilgilendirilmiş Onam	Katılımcılardan bilgilendirilmiş onam alınmıştır.
Hakem Değerlendirmesi	Dış bağımsız.
Yazar Katkısı	Çalışma Konsepti/Tasarım- Ö.T., M.C.; Veri Toplama- Ö.T., M.C.; Veri Analizi/Yorumlama- Ö.T., M.C.; Yazı Taslağı- Ö.T., M.C.; İçeriğin Eleştirel İncelemesi- Ö.T., M.C.; Son Onay ve Sorumluluk- Ö.T., M.C.
Çıkar Çatışması	Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.
Finansal Destek	Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Ethics Committee Approval: The approval of the ethics committee of the study was approved by Istanbul University Ethics Committee on 05.06.2023 at its meeting numbered 07 with the file number 2023/199.
Informed Consent: Informed consent was obtained from the participants.
Peer Review: Externally peer-reviewed.
Author Contributions: Externally peer-reviewed. Ö.T., M.C.; Data Acquisition- Ö.T., M.C.; Data Analysis/ Interpretation- Ö.T., M.C.; Drafting Manuscript- Ö.T., M.C.; Critical Revision of Manuscript- Ö.T., M.C.; Final Approval and Accountability- Ö.T., M.C
Conflict of Interest: The authors have no conflict of interest to declare.
Grant Support: The authors declared that this study has received no financial support.

Yazar Bilgileri / Author Details
Özlem Tok
[1] Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi , Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, Ankara, Türkiye
0009-0003-8849-4630 zlmrvn@gmail.com

Mehmet Canatar
[2] İstanbul Üniversitesi, Bilgi ve Belge Yönetimi, İstanbul, Türkiye
0000-0002-6070-8903

Kaynakça | References

Aarnoutse, C., Van Leeuwe, J., ve Verhoeven, L. (2005). Early literacy from a longitudinal perspective. Educational. *Research and Evaluation*, *11(3)*, 253-275.

Akoğlu, G. (2015). "Okul öncesi dönemde dil gelişimi ve erken okuryazarlık". İçinde F. Turan & A. İ. Yükselen (Ed.), *Çocuk gelişimi 2: Okulöncesi döneminde gelişim (*53-72). Hedef CS. .

Alaca, E. (2017). Okuma Alışkanlığı Kapsamında 3'ü 1 Arada Enfes Karışım Oyun-Oyuncak-Kitap Sunan Kurumlar: Türkiye'de Oyuncak Kütüphaneleri. *Türk Kütüphaneciliği*, *31(3)*, 403-417.

Altınkaynak Ş. Ö. (2019). Okul öncesi dönemde erken okuryazarlık becerilerinin gelişimi. *Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, *3(1)*, 37-49.

Anthony, J. L., & Francis, D. J. (2005). Development of phonological awareness. *Current Directions in Psychological Science*, *14(5)*, 255–259. https://doi.org/10.1111/j.0963-7214.2005.00376.x

Armbruster, B. B., Lehr, F., ve Osborn, J. (2003). "*Put reading first: The research building blocks for teaching children to read: Kindergarten through grade 3*". Jessup, MD: National Institute for Literacy.

Avcu A. U. ve Aksoy A. B. (2016). Altı yaş çocuklarının ilkokula geçişte okuduğunu anlama becerilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, *4(2)*, 215-228.

Badian, N. A. (1995). Predicting reading ability over the long term: The changing roles of letter-naming, phonological awareness and orthographic processing. *Annals of Dyslexia*, *45(1)*, 79-96. 10.1007/BF02648213

Baroody, A. E. ve Diamond, K. E. (2012). Links among home literacy environment, literacy interest, and emergent literacy skills in preschoolers at risk for reading difficulties. *Topics in Early Childhood Special Educatio,, 32(2),* 78–87.

Bayraktar, V., & Temel, F. (2015). Yazı farkındalığı becerileri. F. Temel (Ed.), *Dil ve erken okuryazarlık* (s. 63–89). Hedef CS.

Beck, I. L., McKeown, M. G., & Kucan, L. (2002). *Bringing words to life: Robust vocabulary instruction*. Guilford Press.

Bialystok, E. (1991). Letters, sounds and symbols: Changes in children's understanding of written language. *Applied Psycholinguistics*, *12*, 75-89.

Bredekamp, S. (2015). "Çocuklara iletişimi öğretme: dil, okuryazarlık ve sanat". İçinde H. Z. İnan ve T. İnan (Ed.), *Erken çocukluk eğitiminde etkili uygulamalar* (s. 374-409). Nobel.

Burns, M. S, Griffin, P., ve Snow, C. E. (Eds.). (1999). *Starting out right: A guide to promoting children's reading success*. National Academy Press.

Büyüköztürk, Ş. (2005). Anket geliştirme. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, *3(2)*, 133-151.

Büyüköztürk, Ş., Çokluk, Ö., ve Köklü, N. (2018). *Sosyal Bilimler İçin İstatistik*. Pegem Atıf İndeksi.

Cabell, S. Q., Justice, L. M., Konold, T. R., ve McGinty, A. S. (2011). Profiles of emergent literacy skills among preschool children who are at risk for academic difficulties. *Early Childhood Education Journal, 26(1)*, 1-14.

Casey, A., ve Howe, K.: 2002 Best practices in early literacy skills. In A. Thomas & J. Grimes (Eds.), *Best practices in school psychology IV*, Bethesda (s. 721-735). MD: NASP.

Catts, H. W., Fey, M. E., Zhang, X., ve Tomblin, J. B. (2001). Estimating the risk of future reading difficulties in kindergarten children. *Language, Speech snd Hearing Services in School*, *32,* 38-50.

Clay, M. (1967). The reading behavior of five-year-old children: A research report. *New Zealand Journal of Educational Studies*, *2*, 11–31.

Crone, D., ve Whitehurst, G. (1999). Age and schooling effects of emergent literacy an early literacy skills. *Journal of Educational Psychology*, *91(4)*, 604-614.

Delice Güller, E., ve Bilbay, P. (2016). Kütüphane Yapılarında Okul Öncesi Çocuklara Yönelik İnteraktif Mekanların İrdelenmesi. *Türk Kütüphaneciliği*, *30(3),* 398-414.

Denton, K. ve West, J. (2002). Children's reading and mathematics achievement in kindergarten and first grade. U. S. Government Printing Office

Dickinson, D. K., ve McCabe, A. (2001). Bringing it all together: The multiple origins, skills and environmental supports of early literacy. *Learning Disabilities Research and Practice*, *16 (4),* 186-202.

Eliason, C. ve Jenkins, L. (2003). *A Practical Guide to Early Childhood Curriculum*, Upper Saddle River, N.J. : Merrill

Elliott, E., ve Olliff, C. (2008). Developmentally appropriate emergent literacy activities for young children: Adapting the Early Literacy and Learning Model (ELLM). *Early Childhood Education Journal, 35,* 551– 556.

Erdağı Toksun, S. ve Toprak, F. (2019). Türkçe öğretmenlerinin okuma stratejileri bilişsel farkındalık becerilerini kullanma düzeylerine ilişkin bir araştırma (Kars ili örneği). *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, 8(2)*, 1137-1157.

Erdoğan, Ö. (2009). *Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden altı yaş grubu çocuklarına fonolojik farkındalık becerilerinin kazandırılmasına yönelik bir programın etkililiği* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Evans, M. A., Bell, M., Shaw, D., Moretti, S., & Page, J. (2006). Letter names, letter sounds and phonological awareness: An examination of kindergarten children across letters and of letters across children. *Reading and Writing, 19(9),* 959–989. https://doi.org/10.1007/s11145-005-5765-4

Farver, J. M., Nakamoto J., ve Lonigan C. J. (2007). Assessing preschoolers' emergent literacy skills in English and Spanish with the get ready to read screening tool. *Annals of Dyslexia, 57(2)*, 161-178.

Goulding A, Dickie J. ve Shuker M. J. (2017). Observing preschool storytime practices in Aotearoa New Zealand's urban public libraries. *Library & Information Science Research, 39(3),* 199-212.

Greene, B. E., ve Lynch-Brown, C. (2002). Effects of teachers' reading aloud styles on vocabulary acquisition and comprehension of students in the early elementary grades. *Journal of Educational Psychology, 94(3),* 465-473.

Gül, G. (2007). Okuryazarlık sürecinde aile katılımının rolü. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 8(1),* 17-32.

Gültekin Akduman, G., (2013). Okul Öncesi Eğitimin Tanımı ve Önemi. G. U. Balat (Ed.), *Okul Öncesi Eğitime Giriş* (ss. 2-15), Pegem Akademi.

Güneş, F. (2012). Okuma ve zihni yönetme. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9(18),* 1-15.

Harrison, B. (2012). Reading for pleasure among year 13 boys: What are the possibilities and problems?. *Kairsranga, 13(2),* 41-48.

Hart, B. ve Risley, T. (2003). The early catastrophe: The 30 million word gap. *American Educator, 27*, 4-9.

Hart,S. A., Petrill,S. A., DeThorne, L. S., Deater-Deckard, K., Thompson, L. A., Schatschneider, C. ve Cutting, L. E. (2009). Environmental influences on the longitudinal covariance of expressive vocabulary: measuring the home literacy environment in a genetically sensitive design. *Journal of Child Psychology and Psychiatry. 50(8),* 911–919. Doi:10.1111/j.1469-7610.2009.02074.x.

Huttenlocher, J., Haight, W., Bryk, A., Seltzer, M., ve Lyson, T. (1991). Early vocabulary growth: Relation to language input and gender. *Development Psychology, 27(2),* 236-248.

Irish, C. K. (2016). *Dialogic reading in the home environment: A multiple case study of six families* [Unpublished doctoral dissertation]. George Mason University.

İflazoğlu Saban, A., Altınkamış, N. F., & Deretarla Gül, E. (2018). Investigation of parents' early literacy beliefs in the context of Turkey through the Parent Reading Belief Inventory (PRBI). *European Journal of Educational Research, 7(4)*, 985–997. https://doi.org/10.12973/eu-jer.7.4.985

Johnston, R. S., Anderson, M. ve Holligan, D. (1996). Knowledge of the alphabet and explicit awareness of phonemes in pre-readers: The nature of the relationship. *Reading and Writing, 8(3)*, 217-234.

Justice, L. M. ve Ezell, H. K. (2002). Use of storybook reading to increase print awareness in at-risk children. *American Journal of Speech-Language Pathology, 11*, 17-29.

Justice, L. M., ve Pullen, P. C. (2003). Promising interventions for promoting emergent literacy skills: Three evidence-based approaches. *Intervention in School and Clinic, 39(2)*, 99–107.

Karakelle S. (2004). Fonolojik farkındalık ve harf bilgisinin ilkokuma becerisi üzerindeki etkisi. *Psikoloji Çalışmaları/Studies in Psychology, 24*, 45-56.

Karaman, G. (2017). Erken okuryazarlık becerilerinin tarihsel gelişimi kuramsal temelleri ve kapsamı. Z.Fulya Temel (Ed.), *Dil ve Erken Okuryazarlık* (ss. 10-29). Hedef CS Yayıncılık.

Kontos, S. (1986). What preschool children know about reading and how they learn it. *Young Chidren, 42*, 58-66.

Leppanen, U., Aunola, K., & Nurmi, J.-E. (2005). Beginning readers' reading performance and reading habits. *Journal of Research in Reading, 28(4)*, 383–399. https://doi.org/10.1111/j.1467-9817.2005.00279.x

Lesiak, J. L. (1997). Research based answers to question about emergent literacy in kindergarten. *Psychology in the Schools, 34(2)*, 143-160.

Li, L., & Tan, C. L. (2016). Home literacy environment and its influence on Singaporean children's Chinese oral and written language abilities. *Early Childhood Education Journal, 44(4)*, 381–387. https://doi.org/10.1007/s10643-015-0723-4

Maki, H. S., Voeten, M. J. M., Vauras, M. M. S., ve Poskiparta, E. H. (2001). Predicting writing skill development with word recognotion and preschool readiness skills. *Reading and Writing, 14(7),* 643-672.

McGee, L. M., & Morrow, L. M. (2005). *Teaching literacy in kindergarten*. Guilford Press.

Neuman, M., & Neuman, D. (2009). More than just storybooks: Promoting emergent literacy skills in the home. *Childhood Education, 85(4),* 257–259. https://doi.org/10.1080/00094056.2009.10523093

Neuman, S. B., ve Dickinson, D. K. (2001). *Handbook of early literacy research*. Guilford Publications.

Oktay, A. ve Unutkan, Ö. P. (2003). "Aile Katılımı", *Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar*, Morpa Kültür Yayınları.

Pearson, P., ve Fielding, L. (1982). Research update: Listening comprehension. *Language Arts, 59(6),* 617-629.

Philips, B. M., ve Lonigan, C. J. (2009). Variations in the home literacy environment of preschool children: A cluster analytic approach. *Scientific Studies of Reading, 13(2),* 146-174.

Pullen, P. C. ve Justice, L. M. (2003). Enhancing phonological awareness, print awareness, and oral language skills in preschool children. *Intervention in School and Clinic, 39*, 87-98.

Riley, J. L. (1996). The ability to label the letters of the alphabet at school entry: A discussion on its value. *Journal of Research in Reading, 19(2),* 87-101.

Robbins, C., ve Ehri, L. C. (1994). Reading storybooks to kindergartners helps them learn new vocabulary words. *Journal of Educational Psychology, 86(1),* 54-64.

Rodriguez, E. T. ve Tamis-LeMonda, C. S. (2011). Trajectories of the home learning environment across the first 5 years: associations with children's vocabulary and literacy skills at prekindergarten. *Child Development, 82(4),* 1058–1075.

Sarıca, A. D., Ergül, C., Akoğlu, G., Deniz, K. Z., Karaman, G., Bahap Kudret, Z., ve Tufan, M. (2014). Ev erken okuryazarlık ortamı ölçeği-EVOK: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *International Online Journal of Educational Sciences, 6(2)*, 444-459.

Seçkin, Nezahat ve G. Koç. (1997). "Okulöncesi Eğitimde Okul Aile İşbirliği", *Yaşadıkça Eğitim, 51*, 5-10.

Spira, E. G., Bracken, S. S., ve Fischel, E. J. (2005). Predicting improvement after first-grade reading difficulties: The effects of oral language, emergent literacy, and behaviour skills. *Developmental Psychology, 41(1)*, 225-234.

Stahl, S. A., Richek, M. A., ve Vandevier, R. J. (1991). Learning meaning vocabulary through listening: A sixthgrade replication. In J. Zutell & S. McCormick (Eds.), *Learner factors/teacher factors: Issues in literacy research and instruction: Fortieth Yearbook of the National Reading Conference* (ss. 185-192). The National Reading Conference.

Şimşek Çetin, Ö. ve Alisinanoğlu, F. (2013). Okuma yazmaya hazırlık programının okul öncesi dönemdeki çocukların yazı farkındalığına etkisinin incelenmesi. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi, 5(1),* 160-173.

Treiman, R., ve Rodriguez, K. (1999). Young children use letter names in learning to read words. *Psychological Science, 10(4)*, 334-338.

UNESCO. (2004). *The plurality of literacy and its implications for policies and programmes* (Education Sector Position Paper). UNESCO. https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000136246

UNESCO. (2017). *Early literacy: The key to fluency*. https://www.unesco.org/en/articles/early-literacy-key-fluency

Ungan, S. (2008). Okuma alışkanlığımızın kültürel altyapısı. *Gaziantep University Journal of Social Sciences, 7(1),* 218-228.

Uyanık, Ö. ve Kandır A. (2010). Okul öncesi dönemde erken akademik beceriler. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi, 3(2),* 118-134.

Whitehurst G. J., ve Lonigan, C. J. (1998). Child development and emergent literacy. *Child Development, 69(3),* 848-872. https://doi.org/10.2307/1132208

Whitehurst, G. J., ve Lonigan, C. J. (2001). Emergent literacy: Development from prereaders to readers. In S. Neuman & D. Dickinson (Eds.), *Handbook of early literacy research* (pp. 11–30). Guilford.

Yeo, L. S., Ong, W. W. ve Ng, C. M. (2014). The home literacy environment and preschool children's reading skills and interest. *Early Education and Development, 25(6),* 791-814. Doi: 10.1080/10409289.2014.862147.

Yılmaz, M. (2018). Okuma eğitimi. M. Yılmaz (Ed.), *Yeni gelişmeler ışığında Türkçe öğretimi* (2. baskı, ss. 81–112) içinde. Ankara: Pegem Akademi.

Yopp, H. K., ve Yopp, R. H. (2009). Phonological awareness is child's play! *Young Children, 64(1),* 12–18.